

Драгољуб Живковић

Култура и маса

I

Да бисмо уопште нешто могли рећи на ову тему, морамо што јасније усагласити ставове о томе шта је то култура, каква је њена улога у животу сваког човека а посебно младог, какав је однос између тзв. „масовне“ и „елитне“ културе, какво је стање у нашој средини на плану културне акције, какве су потребе а какве могућности њеног развоја итд., итд.

Сама чињеница да се о култури може поставити маса питања, наговештава неисцрпност одговора. Размислимо о првом питању: шта је то култура?

Најпростији прилаз нуди два одговора:

— Култура је начин понашања људи у складу са постојећим обичајима, моралом и науком, који води ка што бољој прилагођености (адаптираности) појединца датој социјалној средини;

— Култура је целокупност материјалног и духовног богатства једне средине.

Обе ове дефиниције носе толико слабости да се морају одбацити и као радне теорије. Прва дефиниција истиче само функционалистички моменат културе. Недостаје јој елеменат стваралачког, слободног, хуманизирајућег, знатижељног, отвореног, критичког и револуционарног чина у култури. Међутим, особе навикнуте на строго, безусловно, фатумско понашање које диктира дата средина, мере степен културе свих људи, а посебно младих, према томе колико су у стању да прихвате и испуњавају дата правила понашања. Све што одступа од тога проглашавају некултурним.

Присталице друге дефиниције по својим животним позицијама припадају „елитним“, бирократским, малограђанским и буржоаским структурама. Они културу свде пре свега на материјалну производњу. За њих је једна средина толико културнија уколико има развијенију индустрију, трговину, веће репрезентатив-

не зграде, бетонирани улице, велике стадионе за професионални спорт и забаву, очуване виле и манастире прошлих времена итд. Она истовремено дели културу на „елитну“ (врхунску) и „масовну“, при чему је за њих нормално да обе ове културе имају радикално другачије садржаје и методологије. Чињеница да се нападни стандард богатих разликује од сиромаштва народних маса још није доказ не само да се култура може наћи управо међу богатим, него и да је природно постојање те две културе. Обратно, те две културе су доказ постојања социјалних и класних разлика. „Елити“ „елитна“ култура је животна потреба да на нивоу своје свести нађе још један доказ своје харизматичности, односно класне идеологије која у масовној култури налази највећи доказ „природне“ позиције широких маса. Народу се нуде кафана, улице, играчке, избори мис и мистера, шунда, порнографија, сесоска приредба, каубојски филм, песма која је испуњена плачем, жалошћу, осветом, златним дворовима, алкохолом и томе сл.

Не постоји бољи начин да се интерес и свест, па према томе и акција широких маса, спута и ангажује на спореднији колосек, него што је изградња кафана, коцкарница, затвора... Буржоаска идеологија у име најбоље демократије веома вешто формира свест о лакком животу, о лаким зарадама, о јефтиним крађама, о примамљивости проституције и силеџијства итд. Нормално да управо млади постају основни носиоци тих садржаја. Сваки млади човек, у зависности од способности и васпитања у породици, школи и друштву, настоји да што пре стигне и претигне свог узора у начину живота. Сигурно да се ни један човек не рађа као убица или лопов, али се не рађа ни као културан, образован, еманципован човек. Он то постаје током живота. То значи да сваки човек може бити културан али може бити и некултуран. Шта ће бити зависи пре свега од тога како се васпитава, у ком циљу се васпитава и ко га васпитава. Велика склоност мајке и оца, наставника и друштвено-политичког радника, продавца алкохола и шунда, неодговорног новинара и радио-спикера, директора кино-предузећа и позоришне куће да мирне савести раде свој посао ради новца или друштвеног угледа, без обзира шта њихов рад нуди младом човеку, представља рак-рану једне средине. Оправдање је увек ту: „нека млади човек бира; нека сам сноси последице тог избора итд.“ Из тога се обично чује узвик: „Млади су криви; они су невоспитани; треба их строго кажњавати!“ Сигурно да младост има део своје одговорности за све што ради, али више од свих других и оправдања. Она нема довољно искуства, знања и моћи. Шта је са онима који уместо библиотеке, универзитета, позоришта, масовних спортских те-

рена, школа, забавишта, галерија, творница и тсл., подижу кафане, барове, коцкарнице, који рекламирају преко штампе, ТВ и радија алкохол, никотин, голотињу, криминал, крађу, музички и уопште уметнички шунд? Замислите мајку или оца који продају порнографију у киоску у коме раде и стало им је да што више продају а код своје куће се згражавају или немоћно дижу руке зато што њихово дете управо то што они продају чита као најзабавнију литературу. Или узмите у своју свест ситуацију када годинама развијамо уверење код младих да се једино пиштољем може доћи до слободе, положаја и материјалног благостања, као што је то национална психологија и филозофија америчког начина живота без којих нормално не могу ни њихови филмови, који на нашем тлу доживљавају своју праву „уметничку“ вредност, а онда тражимо од истих тих младића и девојака да радом, великом дисциплином и солидарношћу изграђују садржаје свог живота!

Шта је то култура? Култура је процес хуманизације човека; култура је царство слободе; култура је облик стваралаштва која човека чини посебним живим бићем; култура је мост између онога што јесте и што треба да буде; култура чини рад људским радом; култура је процес у коме човек своју биолошку природу хуманизира; култура је негација животињског у човеку; култура је револуционарни чин у коме појединац постаје универзално биће; култура је мост преко кога се повезују и спајају људи; култура је отвореност појединца и социјалне средине према прогресу, према будућности... Било коју од ових дефиниција да узмемо као радњу, а не коначну, можемо схватити да социјализма нема без социјалистичке културе. Као што „економски богат човек не мора бити и богат човек“ (Маркс) тако исто и поседовање материјалних добара не значи и поседовање културе. Није мали број индустријских центара света који су баш зато центри проституције, подземља, убистава. Стојим чврсто у уверењу да ће се далеко лакше произвести обиље материјалних добара, облакодера, улица, кола, атомских бомби и ракета него што ће се извршити трансформација малограђанина у човека. Малограђанина можемо употребити по жељи уз добар новац, а Човека не можемо нигде употребити. Употребљив је онај човек који постаје средство, полуга, којим се може манипулисати. Ако је то циљ класних друштава, социјалистичко друштво се мора најотвореније против тога борити. У основи те борбе стоји борба за младе, за њихову научну свест, за њихову самокритичност и критичност, за њихово стваралаштво и хуманизам, за њихову отвореност према будућности, за њихово марксистичко поимање стварности. Оно што је била основна

врлина грађанских друштава — идеологија мора постати недостатак социјалистичких. Систем вредности се мора из корена променити. Никада није био стварни циљ социјалистичких револуција материјално богатство, него културан, хуман и свестран човек. Усвајање вредности капиталистичких друштава на плану морала, обичаја, уметности, философије, одговорности, права и дужности итд. у основи значи раћање такве тежње да то друштво у свему егзистира. То би била издаја основних идеала социјалистичких револуција. Култура никада није била нити може бити средство, функција, споредна делатност, већ циљ, основна вредност која социјалистичке друштвене односе разликује и чини таквим.

По
вс
ља

II

Према евиденцији Председништва ОК СО Краљева у нашем граду има око 12.000 омладинаца! То је мала армија младости, полета, жеља, хтења, способности, потенције, будућности. Она се може заборавити у свакодневној прагматичкој политици, може се бацити у аут, може се одстранити из битних друштвених процеса, може се чекати да „сазри“, може се позивати на одговорност без стида и сопствене одговорности онога ко је позива. Аморалан и ненаучан покушај и тврђење да се интерес младих супротставља интересима старијих, да постоји сукоб генерација, да се омладина прогласи аморалном, нерадном, неодговорном, малограђанском, заборавља да су млади, ако су такви а нису, то могли постајати. Наша омладина је наш производ, наша пракса, наша револуција, најбољи индикатор шта старији јесу а шта нису. Дакле, сукоб генерација је измишљена категорија. Прави сукоб, који постоји, није између старих и младих, већ унутар старих и младих. Тај унутрашњи сукоб има за своју видљиву, материјалну манифестацију тзв. сукоб генерација. Стварни сукоб унутар сваког појединца и појединца и друштва без обзира на његове године, између његових моћи и жеља, између знања и искуства, између теорије и праксе, порађа све друге сукобе. То што ми привидно проглашавамо истином није слабост истине, нас самих. Но без обзира што је сваку истину тешко схватити и прихватити, она ће увек изнова, неком новом снагом тражити саговорника баш у човеку.

Дакле, 12.000 омладинаца (око 1.000 у основним; око 6.500 у средњим и око 4.000 у радним организацијама) сада имају на расположењу, поред учења и рада, у граду више кафана, 1 аматерско позориште, 1 културно-уметничко друштво, 2 кино дворане, 1 место званично за играње на срећу да не кажем за коцкање, низ подрума, безброј шунда и кича по киосцима, једну

велику улицу показивања и доказивања, једну „Муњу“, један Дансинг-бар и једну плесну дворану. Појава омладинског криминала свих врста, која још није захватила наш град као што је на пример у Чикагу, Амстердаму, Риједи, Београду, је истовремено и добар и лош знак. Међутим, чак и његов ембрионални део није случајност већ законитост, једна свест, један идеал, једна могућност која сутра може угрозити даљи развој средине. Постојања потреба у младом човеку да се екстравагантно понаша, да се малограђански и угрожавајући односи према становницима и зеленилу града, да оделом, косом, електричним звуком, димом, итд. итд. показује и доказује своју личност, коју заправо још није ни створио, је резултат укупног васпитања и култивисања таквих појава. Ако 12.000 омладинаца данас, а сутра 20 — 30 — 50.000, немају довољно простора и признања за културним облицима рада и живота, онда њихова енергија мора наћи одушка на неки други начин. Они се не могу и да хоће забављати и живети као одрасли. Свака младост је аутентична и самосвојна. Ту младост можемо дефинисати и као збир сила, као планинску реку која тек тражи своје обале, као могућности које су увек далеко изнад свих стварности.

Зна се да школе и радне организације нешто чине на култивисању рада, образовања, забаве код младих. Али није нам познато да ли се нека од тих средина интересује шта омладинац ради после школе и фабрике, каквим садржајем испуњава своје „слободно“ време? Било би добро да све те средине заједничким напорима помогну младом човеку да култивише целину свог живота.

Један дом културе, једно позориште, чак и само две кино-дворане са далеко бољим програмом, једна уметничка галерија, музеј, велика градска библиотека, више квалитетних позоришних, књижевних, ликовних, музичких, научних анализа и представа, најмање 2 више и 1 висока школа могу и морају постати што скорија стварност овога града.

Додуше ако младе не посматрамо као посебну друштвену групацију, већ као саставни део друштва у целини који дише исти ваздух, ради исте послове, решава исте проблеме, онда ћемо видети да не постоји ни једно питање које не би било истовремено питање и младих и старих.

Дакле, однос младих према култури је у основи однос целог друштва према култури и младом човеку, према себи и својој будућности. Чињеница да је нама пре потребан васпитан, културан човек, било колико година да има, него економски богат човек, намеће потребу да се читава средина организује и постави тако да све своје снаге и материјална средства усмери на

култивисање културе, рада, стваралаштва. Ако се дакле, постаје или не постаје културан човек, а младост је заједно са детињством пресудан период у васпитању, онда култура младости мора постати витални садржај рада. Чак и у пољопривреди важи правило: како си сијао тако ћеш и жети.

Краљево има сасвим довољно и људских и материјалних снага да може постати значајан центар игре, стваралаштва, културе, забаве људског карактера, али и не мора. Шта ће бити — зависи истовремено и од младих и од старијих, односно од њиховог међусобног разумевања и поштовања.

По
вє
љд